

Майже всі підприємці по досліджуваних галузях переконані, що податковий клімат в зв'язку з прийняттям Податкового кодексу погіршився, хоча є і такі, які вважають що він не змінився в жодний бік. Пояснювали це тим, що його прийняття привело до збільшення безробіття та трудової міграції серед українців, а також до зниження прибутковості багатьох підприємств, а ситуація для середнього та малого бізнесу сьогодні гірше, ніж в кризу.

Незначним позитивним моментом є те, що Верховна Рада звільнила підприємців-інвалідів і підприємців-пенсіонерів від сплати єдиного соціального внеску, а також скасувала штрафні санкції за несплачені 2010-го року внески до

Пенсійного фонду. Такі норми законодавства, хоч і несуть позитивні зміни, але не вирішують питання глобально. Великі розміри єдиного соціального внеску – це той фактор, який тінює зарплату. Сьогодні роботодавці змушені заплатити мінімум 34,7% за найманого працівника. Плюс, якщо додати 15-17% податків з доходів фізичних осіб, то виходить, що в нас не менше 50% нарахувань на зарплату. У зв'язку з цим вважаємо, що податковий клімат, в якому відбувається життєдіяльність малого підприємництва є несприятливим, тому вважаємо, що необхідно покращити пільговий податковий механізм на малих суб'єктів господарської діяльності.

Сьогодні в Україні прийнятий нещодавно Податковий кодекс ще більше ускладнює ситуацію в сфері підтримки розвитку підприємництва: відсутні положення щодо такого елемента інноваційної інфраструктури, як технологічні парки, порушено взаємодію малих підприємств, які використовують спрощену систему оподаткування, та інших юридичних суб'єктів. Задекларовані податкові пільги для деяких галузей (судно- та авіабудівельних) не вирішують проблеми, оскільки ці галузі є збитковими, тому використовувати прибуток на власний розвиток вони зможуть не скоро. Ситуація обмеженості обігових коштів у суб'єктів малого підприємництва на інвестиції вимагає державного управління інвестиційною діяльністю в Україні, використовуючи інструменти та стимулюючі важелі податкового механізму. В подальшому необхідно розробити такий податковий механізм управління діяльністю малих інвестиційно активних підприємств, який би оптимально збалансовував інтереси держави, регіону, міста та малих суб'єктів інвестиційної діяльності.

Література

1. Розвиток малого підприємництва в Одеській області у 2010 р. / За ред. Н.П. Кузьминої. – Головне управління статистики в Одеській області.
2. Фінанси малих підприємств Миколаївської області у 2010 р. / За ред. О.Г. Ковалюк. – Головне управління статистики у Миколаївській області.
3. Сысоев В. Современные тенденции в развитии управлении ТНК / В. Сысоев, В. Авраменко // Вопросы экономики, 2007. – №5 – 112 с.
4. Белов В.Н. К вопросу о российской инновационной политике. Зарубежный опыт/ В.Н. Белов// Инновационная политика и инновационный бизнес в России. Аналитический вестник. – 2001. – № 5 (146). – С. 16-27.
5. Зайцев В. Льготы для инноваций: мировой опыт/ В. Зайцев // Деньги. – 2010. – № 41 (798). – С. 56-62.
6. Краснова В.В. Мировой опыт развития технопарков \ В.В. Краснова, Т.В. Безчасная // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций. –Донецк: ДонНУ, 2008. – С.484-489.
7. До 17% економіки України знаходиться в тени – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.prostobiz.ua/biznes/razvitie_biznesa/

332.012.2 + 658

Солоха Д.В., к.е.н., доцент

ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ РЕГІОНУ В СТРАТЕГІЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ (СИНЕРГЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Сучасний стан розвитку економічної системи України базується на підґрунті пострадянської спадщини, зокрема – найбільш зношених з 15 колишніх республік основних фондів, промисловою спрямованістю та екстенсивним використанням економічного потенціалу та його інноваційної складової [1].

Реалізація в Україні концепції сталого розвитку потребує першочергового вирішення завдань активізації наукового пошуку щодо визначення перспектив інтенсифікації використання

потенціалу на засадах інноваційного розвитку, який формується на рівні промислово розвинених регіонів.

Падіння обсягів виробництва в промисловому секторі привело Україну до сильної залежності від зовнішньої торгівлі. Якщо у США і Японії експорт товарів займає в структурі ВВП лише 10%, а у Франції і Польщі близько 20%, то в Україні в 2010 р. цей показник склав майже 60 %, причому переважно за рахунок сировинної складової та напівфабрикатів, що доведено авторами [2].

Дослідженню цих питань присвячені численні праці провідних вчених-економістів сучасності, зокрема М.Я. Азарова, О.М. Азарян, С.Д. Бушуєва, В.М. Гончарова, Ф.А. Ярошенка, О.О. Шубіна [3, 4, 5], однак багатогранність проблеми її суспільна значущість спонукають та зумовлюють потребу подальших досліджень.

Метою статті є визначення теоретичних засад можливості застосування синергетичного підходу до формування та ефективного використання інноваційного потенціалу регіональних соціально-економічних систем, як базової складової суспільного розвитку.

Численні дослідження інноваційного потенціалу промислового сектору як України в цілому, так й її промислово розвинених регіонів, свідчать з одного боку про наявність досить широкої перспективи подальшого ефективного розвитку потенціалу, з іншого, про досить низький стан дослідженості та вивченості теоретико-методологічних та практичних складових досліджуваної проблеми.

Криза перехідного періоду, наслідки кризових явищ, що розпочалися у другому півріччі 2008 року, виявили, що машинобудівний комплекс є найбільш вразливим до негативних змін економічної ситуації: розриву господарських зв'язків, відсутності дієвого механізму захисту вітчизняного ринку, зменшення серійності виробництва, зниження платоспроможності, економічної інтервенції зарубіжних компаній, відсутності у суб'єктів господарювання необхідних ринкових якостей (постійного оновлення застарілих виробничих фондів, широкого застосування ресурсозберігаючих технологій і раціонального використання ресурсів).

У 2003 р. економічна система України підійшла до якісно нових рубежів, що пов'язано, перш за все, зі впливом багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів економічного зростання, а головне – скороченням доходів від експорту, зменшенням темпів інфляційних процесів та їх регульованою Нацбанком України, стабілізацією рівня обмінного курсу гривні [1]. Ці фактори, як наслідок приведуть до зменшення кінцевого попиту в базових галузях промисловості, а також до можливостей його покриття за рахунок внутрішнього виробництва. Проте внутрішній кінцевий попит повинен стати основним фактором економічного та промислового зростання.

З основних напрямків регулювання економіки, що забезпечує промислове зростання, стимулювання попиту, інвестицій та інновацій найбільш швидко віддачу може дати саме підвищення інноваційної активності.

Однією з найважливіших для вітчизняної промисловості є проблема забезпечення зростання внутрішнього попиту. Різке скорочення інвестиційного попиту значно обмежило ринки збуту промислової продукції [1, 2].

З метою ініціювання попиту на продукцію підприємств промислового комплексу України, на нашу думку, необхідно реалізувати наступні заходи стратегічного характеру. У сфері пропозиції:

- розширення обсягів виробництва машинобудівної продукції для внутрішнього ринку при підвищенні її якості та скороченні обсягу й асортименту імпортованої продукції. До 2015 р. потреба України в продукції промислових підприємств повинна бути задоволена не менше ніж на 80-90 % вітчизняним виробництвом;

- впровадження у виробництво нових зразків промислової продукції з урахуванням мінімізації відходів і можливості їх подальшого використання для виробництва інших товарів, придбання технологій і ліцензій для освоєння виробництва нової машинобудівної продукції з високим рівнем надійності, високою якістю та незначними затратами усіх видів ресурсів при експлуатації;

- розширення номенклатури промислової продукції для суб'єктів підприємницької діяльності та сфери побутового обслуговування населення за рахунок розробки і виробництва багатофункціональної техніки, яка спроможна конкурувати з зарубіжними аналогами;

- сприяння укладанню угод щодо обладнання на основі лізингу, перехід на інжинірингове виробництво продукції (монтаж, налагодження, сервісне обслуговування), розвиток системи організації ремонту, модернізації та сервісного обслуговування обладнання, що виробляється.

У сфері платоспроможного попиту:

– встановлення механізму здійснення амортизаційних відрахувань, при якому підприємствам, що інвестують кошти у виробництво, надається право списувати протягом першого року інвестиції на придбання або виробництво основних засобів;

– створення банків довгострокового кредитування, які займаються довгостроковим кредитуванням великих підприємств під фіксований процент, стимулювання страхування кредитів та надання державних гарантій на основі заставної системи;

– встановлення преференцій для імпорту технологій у високотехнологічні галузі виробництва.

У галузі державного регулювання:

– зменшення податкового навантаження на підприємства машинобудівного комплексу, введення галузевих податків замість існуючих пільг в окремих галузях промисловості (автомобілебудуванні, тракторному і сільськогосподарському машинобудуванні, суднобудуванні тощо);

– захист економічних інтересів України на світових товарних ринках шляхом створення для вітчизняних суб'єктів господарювання належних умов щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності та захисту інтересів вітчизняних суб'єктів господарювання в разі порушення іншими державами антидемпінгових процедур:

– підтримка українських товаровиробників стосовно збереження позицій на традиційних зовнішніх ринках та розширення географії експорту, сприяння узгодженим діям вітчизняних суб'єктів господарювання, спрямованим на підвищення їх конкурентоспроможності на світових товарних ринках, за умови недопущення обмеження конкуренції на відповідних товарних ринках України;

– розробка та впровадження програми стимулювання промислового експорту, що передбачає реалізацію конкурентних переваг вітчизняної промисловості із застосуванням необхідних заходів державної підтримки;

– захист внутрішнього ринку по окремих видах товарів, на яких традиційно спеціалізуються вітчизняні підприємства машинобудівного комплексу;

– розширення взаємовигідного співробітництва України з членами міжнародного співтовариства у сфері конкурентної політики, зокрема шляхом налагодження співробітництва з Європейською Комісією, укладення з іншими державами, в тому числі державами – членами Організації економічного співробітництва та розвитку, договорів про співпрацю у сфері захисту конкуренції.

Означені вище аспекти при їх комплексному застосуванні в практиці господарювання забезпечать економічне зростання в довгостроковій пролонгованій перспективі.

Аналіз наукової літератури [6-11, 1, 2, 5] дозволяє підсумувати, що існують три основних концептуальних підходи до опису поступового еволюційного процесу розвитку потенціалу регіональних соціально-економічних систем (РСЕС), та його інноваційної складової: 1) фізичний; 2) біологічний; 3) хімічний.

В основі фізичного підходу до опису еволюційних процесів розвитку потенціалу РСЕС лежить механістична наукова картина світу на базі експериментально-математичного природознавства. При даному підході регіональна система розглядається як складна механічна.

Даний підхід і сьогодні лежить в основі більшості економічних теорій, яких дотримується значна частина учених-економістів, включаючи фахівців з питань стратегічного розвитку потенціалу РСЕС, про що йдеться в монографіях [2, 5].

В основі біологічного підходу до опису еволюційних процесів розвитку систем лежить концепція Ч. Дарвіна, про що йдеться в роботі Е. Галімова [11, с. 20].

Дарвінівська точка зору полягає в тому, що випадкові зміни, які будуть перевірені відбором, поширюються на всю популяцію і стають новим кроком в еволюції, якщо вони забезпечують переваги їх носіям у конкурентній боротьбі за виживання. Дарвінівська еволюційна теорія лежить в основі наукових напрямків, зв'язаних зі стратегією розвитку соціально-економічних систем, конкурентною боротьбою їх за виживання.

В основі хімічного підходу до опису еволюційних процесів розвитку складних систем лежить концепція самоорганізації (синергетики), авторами якої є такі вчені як В. Занг, І. Пригожин, І. Стенгерс, Г. Хакен [12, 13, 5].

Г. Хакен прийшов до концепції самоорганізації через розробку проблем квантової електроніки, точніше, від вивчення механізмів утворення лазерного променя [13].

На думку Г. Хакена, характерними рисами процесів самоорганізації є такі: кооперативність дії елементів і підсистем, що утворюють систему; нерівноважність стану, яка підтримується за рахунок

енергії середовища; нелінійність процесу, що описується рівняннями другого чи третього ступеня; граничний характер процесів самоорганізації.

Пригожин І. вийшов на свою теорію самоорганізації через розробку термодинаміки сильно не рівноважних систем. Джерело самоорганізації І. Пригожин винайшов у випадкових неоднорідностях, чи флуктуаціях середовища, що до деяких пір гасяться силами внутрішньої інерції. Далі випадкові мікрофлуктуації переростають у стан хаосу. Але коли в систему, яка знаходиться у хаотичному стані, надходить із середовища досить велика кількість свіжої енергії, то з хаосу народжуються великомасштабні флуктуації макроскопічного рівня.

Головне світоглядне зрушення, зроблене синергетикою, можна сформулювати таким чином: процеси руйнування і утворення, деградація та еволюція систем щонайменше рівноправні; процеси творення мають єдиний алгоритм незалежно від природи систем, у яких вони відбуваються.

Тобто, синергетика – теорія самоорганізації, що у даний час розвивається за декількома напрямками: синергетика (В.Занг, Г.Хакен), нерівноважна термодинаміка (І. Пригожин) та ін.

Під синергетикою у науковій літературі розуміється спонтанний перехід відкритої нерівноважної системи від менш до більш складних і упорядкованих форм організації [14, с. 84].

З визначення можемо довести, що об'єктом синергетики можуть бути аж ніяк не будь-які системи, а тільки ті, котрі задовольняють щонайменше двом умовам: вони повинні бути відкритими, тобто обмінватися речовиною й енергією із зовнішнім середовищем; вони повинні бути істотно нерівноважними, тобто знаходитися в стані, далекому від термодинамічного розвитку.

Саме такими і є більшість з відомих систем, включаючи і соціально-економічні. У реальності ізольовані системи класичної термодинаміки є ідеалізацією, виключенням, а не правилом.

Синергетика стверджує, що розвиток відкритих і сильно не-рівноважних систем протікає шляхом зростаючої складності й упорядкованості. У циклі розвитку такої системи спостерігаються дві фази: період головного еволюційного розвитку з добре передбачуваними лінійними змінами, що підводять у підсумку систему до деякого нестійкого критичного стану; вихід із критичного стану одномоментно, стрибком, і перехід у новий стійкий стан з більшим ступенем складності й упорядкованості.

Для виникнення самоорганізації в складних системах необхідно, щоб виконувалися такі умови:

1. Система має бути відкритою, тому що закрита, ізольована система згідно з другим законом термодинаміки в остаточному підсумку повинна прийти в стан, який характеризується максимальним безладдям або дезорганізацією.

2. Відкрита система повинна знаходитись досить далеко від точки термодинамічної рівноваги. Якщо система знаходиться в точці рівноваги, то вона має максимальну ентропію і тому нездатна до будь-якої організації. У цьому положенні досягається максимум її самоорганізації. Якщо ж система розташована недалеко від точки рівноваги, то згодом вона наблизиться до неї і зрештою прийде в стан повної дезорганізації.

3. Якщо принципом, що упорядковує, для ізольованих систем є еволюція у бік їх збільшення чи ентропії посилення їх безладдя (принцип Больцмана), то фундаментальним принципом самоорганізації навпаки служить виникнення і посилення порядку через флуктуації. Такі флуктуації, чи випадкові відхилення системи від деякого середнього положення, на самому початку піддаються тиску і ліквідуються системою. Однак у відкритих системах завдяки посиленню чи незалежності відхилення згодом зростають і зрештою призводять до «розхитування» колишнього порядку і виникнення нового.

Цей процес звичайно характеризують як принцип утворення порядку через флуктуації. Оскільки флуктуації носять випадковий характер, – з них починається виникнення нового порядку і структури, – то зрозуміло, що поява нового у світі завжди зв'язана з дією випадкових факторів.

4. На відміну від принципу негативного зворотного зв'язку, на якому ґрунтується управління і збереження динамічного розвитку систем, виникнення самоорганізації спирається на діаметрально протилежний принцип – позитивний зворотний зв'язок, відповідно до якого зміна, що з'являється в системі, не усувається, а, навпаки, накопичується і підсилюється, що у кінцевому підсумку зумовлює виникнення нового порядку і структури.

5. Процеси самоорганізації, як і переходи від одних структур до інших, супроводжуються порушенням симетрії. Процеси самоорганізації, пов'язані з незворотними змінами, призводять до руйнування старих і виникнення нових структур.

6. Самоорганізація може початися лише в системах, які володіють достатньою кількістю

взаємодіючих між собою елементів, а отже, таких, що мають деякі критичні розміри. У протилежному разі ефекти від синергетичної взаємодії будуть недостатні для появи кооперативної (колективної) поведінки елементів системи і виникнення самоорганізації.

Виходячи з проведеного власного дослідження, а також на підставі вивчення праць В.Занга, Р. Річарда, В. Забродського, М. Кизима [15, 16] нами пропонується така схема взаємозв'язку економічних теорій, що повинні лежати в основі концепції розвитку потенціалу соціально-економічних систем регіону, яка базується на діалектичному підґрунті існуючих теорій та представлена у вигляді схеми (рис. 1):

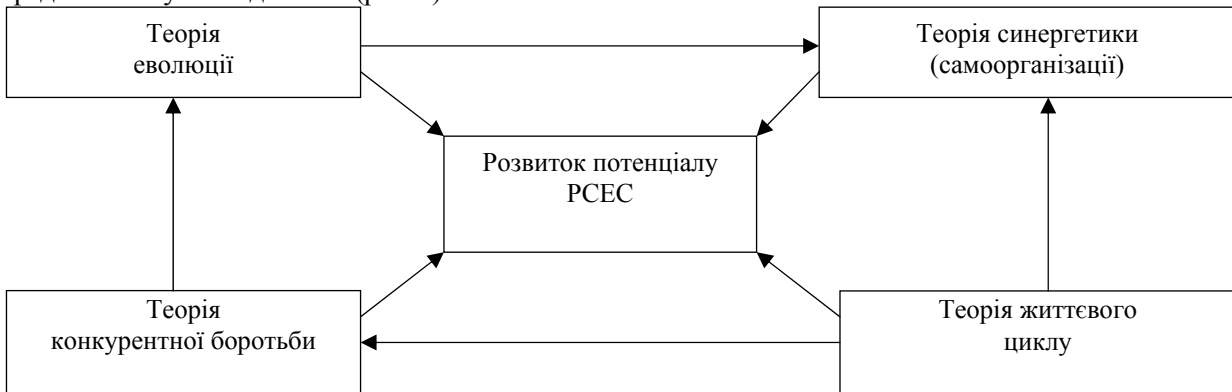

Рис. 1. Діалектичний зв'язок економічних теорій – основи концепції розвитку потенціалу РЕС

В свою чергу потрібно відзначити, що підприємству як виробничо-економічній системі з позиції синергетики притаманні наступні властивості: відкритість і нерівноважність.

При цьому самому процесі стратегічного розвитку інноваційного потенціалу соціально-економічної системи регіонального рівня, їй притаманні наступні основні принципи: незворотність; випадковість; невизначеність; нелінійність.

Таким чином, як виходить з викладеного вище, принципіву схему синергетичного підходу до процесу розвитку інноваційного потенціалу РЕС як відкритої і нерівноважної системи в стратегічній перспективі можна зобразити наступною графічною моделлю (рис. 2).

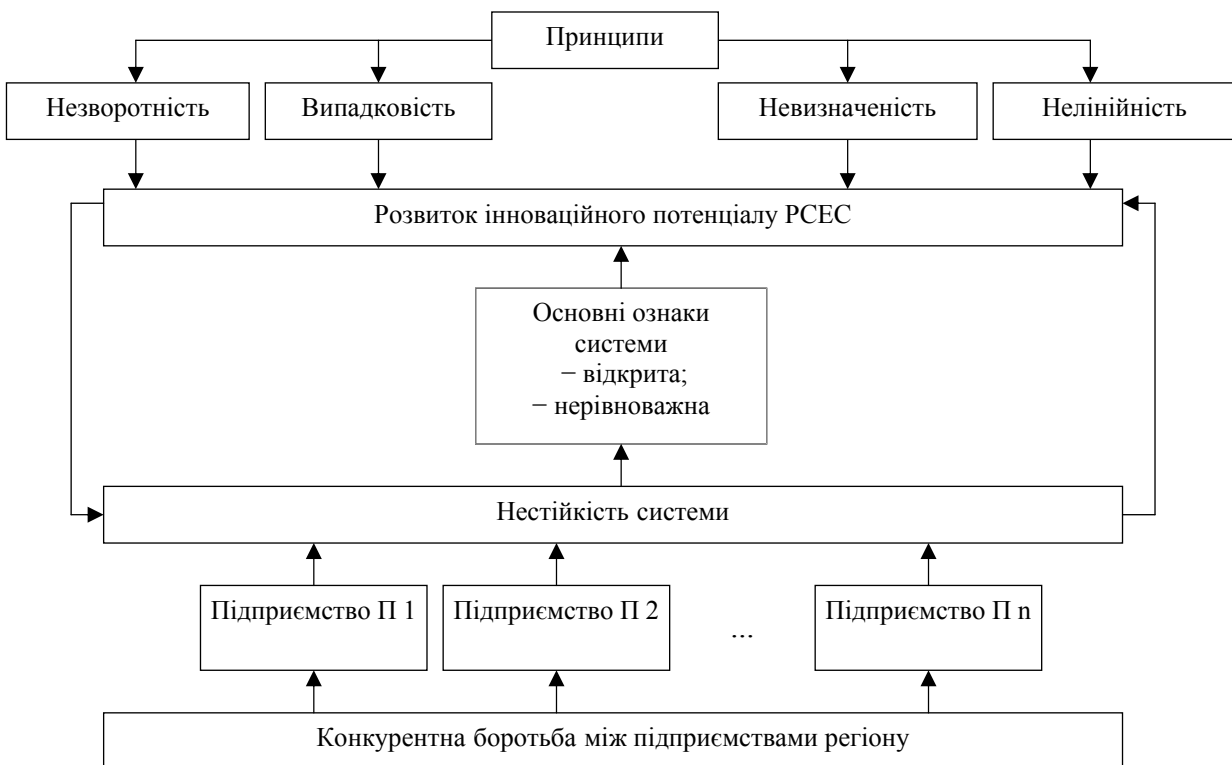

Рис. 2. Синергетичний підхід до розвитку інноваційного потенціалу регіональних соціально-економічних систем

Інноваційний потенціал РСЕС формується на поєднанні окремих складових як системоутворюючих так й всіх інших підприємств – їх потенціалу, що наочно демонструє схема рис. 2, тобто від стану використання та розвитку кожної складової залежить стан потенціалу регіону, ефективність його використання.

Формальну математичну модель процесу розвитку інноваційного потенціалу підприємства (M_{cp}) як базової складової формування й функціонування інноваційного потенціалу РСЕС можна представити наступним чином:

$$M_{cp} = \langle C, p \rangle, \quad (1)$$

де $C = \{C_k\}, k \in K$ – множина властивостей інноваційного потенціалу виробничо-економічної системи;

$p = \{p_k\}, p \in P$ – множина принципів процесу стратегічного розвитку інноваційного потенціалу виробничо-економічної системи.

В свою чергу, відзначимо що відповідно до досліджуваної в роботі проблеми формування й розвитку інноваційного потенціалу РСЕС, синергетичний підхід полягає в використанні наступних принципів (положень):

1. Дестабілізуючі фактори зовнішнього середовища впливають на соціально-економічну систему регіонального рівня, не викликаючи значних змін умов господарювання до тих пір, поки соціально-економічна система не досягне критичної точки (точка біфуркації), після чого виникає кілька напрямків (можливостей) подальшої еволюції.

2. Напрямки еволюції соціально-економічної системи регіону до точки біфуркації залежать від випадкових факторів, які діють на нього в той момент, коли соціально-економічна система продовжує розвиватися по детерміністичних законах.

3. Якщо процес еволюції у точці біфуркації піде у напрямку «кризи», то в цій фазі життєвого циклу соціально-економічна система вже буде неспроможне самостійно перейти у фазу життєвого циклу «зростання» за рахунок ресурсів внутрішнього потенціалу, без надходження ресурсів ззовні і реорганізації.

4. Перехід соціально-економічної системи регіону із фази «криза» в фазу життєвого циклу «зростання», після одержання ресурсу ззовні та реорганізації можливий тільки стрибком, а вхід у фазу «криза» – еволюційно.

З урахуванням викладеного вище модель синергетичного підходу до опису розвитку інноваційного потенціалу соціально-економічної системи промислово розвинутого регіону можна зобразити наступним чином (рис. 3):

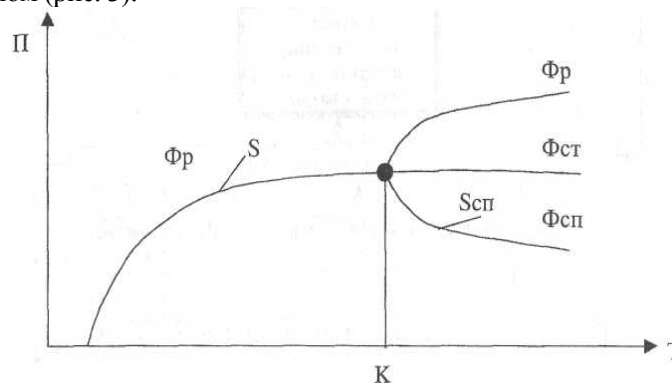

Рис. 3. Модель застосування синергетичного підходу до опису розвитку інноваційного потенціалу РСЕС

Слід зазначити, що механізмом, який визначає еволюційні процеси стратегічного розвитку соціально-економічної системи регіону, є рівень його конкурентоспроможності, можливість протистояти дестабілізуючому впливу конкурентів.

В наведеній на схемі рисунку 3 моделі:

S – траєкторія еволюції соціально-економічної системи регіону;

Фр, Фст, Фсп – відповідно фази росту, стагнації і спаду ефективності використання інноваційного потенціалу соціально-економічної системи регіону;

К – критична точка нерівноважного стану соціально-економічної системи регіону - точка біфуркації;

Scp – траєкторія соціально-економічної системи здатного до самоорганізації;

П – критерій оцінки ефективності використання інноваційного потенціалу соціально-економічної системи регіону.

У цьому зв'язку важливим завданням управління стратегічним розвитком інноваційного потенціалу РСЕС у стратегічній перспективі, є оцінка здатності соціально-економічної системи протистояти конкурентній боротьбі із суперниками, визначення рівня ефективності використання потенціалу в усіх його виразах та векторах функціонування.

З вищевикладеного витікає, що враховуючи класичну структуру потенціалу РСЕС, його інноваційної складової, і керуючись показниками, що характеризують реальний стан економіки промисловості в даний час, можна констатувати, що промисловість України проминула фазу депресії і знаходиться у фазі поживлення.

Аналіз існуючих теорій дозволив встановити, що концепція розвитку інноваційного потенціалу РСЕС ґрунтується на діалектичному зв'язку окремих складових, включаючи синергетичний підхід, як такий що забезпечує ефективність функціонування й розвитку інноваційного потенціалу в довгостроковій перспективі.

На основі проведеного дослідження, необхідно виділити напрями застосування синергетичного підходу до розвитку інноваційного потенціалу РСЕС й промислових підприємств, що його формують і забезпечують ефективне використання та напрями відтворення у стратегічній перспективі:

– модернізація та технічне переоснащення основної частини виробничих потужностей;

– підвищення технологічного рівня виробництва, поширення рівня експорту за рахунок випуску високотехнологічної продукції;

– зменшення матеріалоємності продукції і впровадження ресурсозберігаючих, безвідхідних та маловідходних технологій з метою підвищення рівня виробництва конкурентоспроможної продукції.

Таким чином, виявлені в процесі дослідження особливості розвитку інноваційного потенціалу РСЕС в сучасних умовах є передумовою для ґрунтовного дослідження, вдосконалення існуючих та розробки науково-практичних рекомендацій щодо побудови ефективної системи управління формуванням та розвитком інноваційного потенціалу соціально-економічної системи промислово розвинених регіонів в стратегічній перспективі.

Подальші дослідження слід сконцентрувати на розробці математичного інструментарію щодо побудови багатофакторної моделі збалансованого розвитку інноваційного потенціалу регіонів України, з урахуванням особливостей стану потенціалу кожної окремої складової.

Література

1. Солоха Д.В. Формирование и реализация инновационного потенциала в условиях устойчивого развития промышленного региона: монографія / Д.В. Солоха. – Донецьк: СПД Купріянов, 2010. – 612 с.
2. Солоха Д.В. Методологічні основи управління сталим інноваційним розвитком потенціалу соціально-економічних систем регіону: монографія / Д.В. Солоха, М.В. Бандура, М.В. Савченко, В.В. Морева. – Донецьк, Ноулідж, 2011. – 431 с.
3. Азаров Н.Я. Инновационные механизмы программами развития: монографія / Н.Я. Азаров, Ф.А. Ярошенко, С.Д. Бушуев. – Киев: «Саммит – книга», 2011. – 528 с.
4. Гончаров В.М. Теоретико – методологічні основи підвищення інвестиційної привабливості інноваційного потенціалу регіону: монографія / В.М. Гончаров, Д.В. Солоха, Є.В. Гончаров, С.О. Чирков, О.В. Будякова. – Донецьк: СПД Купріянов, 2010. – 282 с.
5. Шубін О.О. Потенціал регіону : вектори формування та використання: монографія / О.О. Шубін, М.В. Азарян, Д.В. Солоха, О.В. Белякова. – Донецьк: СПД Купріянов, 2011. – 658 с.
6. Адидес А. Как выбраться из ловушки банкротства / А. Адидес // Эксперт. – М. – 2008. – № 8. – С. 24-28.
7. Александров И.А. Современные методы маркетинга в санации убыточных предприятий / И.А. Александров // Наукові праці Донецького державного технічного університету. – Донецьк: ДонДТУ, 2001. – С. 182-189.
8. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф; пер. с англ. СПб.: ПитерКом., 1999. – 416 с.
9. Антикризисный менеджмент/ Под ред. проф. А. Г. Грязнова. – М.: Ассоциация авторов издателей «Тандем», 1999. – 368 с.
10. Антикризисное управление / Под ред. Э.М. Короткова. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 432 с.
11. Галимов Э.М. Феномен жизни: между равновесием и нелинейностью. Происхождение и принципы эволюции / Э.М. Гали мов. – М.: Едиториал УРСС, 2001. – 256 с.

12. Занг В.Б. Синергетическая экономика. Время и перемены в нелинейной экономической теории / В.Б. Занг; пер. с англ. – М.: Мир, 1999. – 311 с.
13. Хакен Г. Синергетика / Г. Хакен; пер. с англ. – М.: Мир, 1980. – 328 с.
14. Конно Т. Стратегия и структура японских предприятий / Т. Конно; пер. с англ. Данилочкиной Н.Г. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 279 с.
15. Забродский В.А. Развитие крупномасштабных экономико-производственных систем / В.А. Забродский, П.А. Кизим. – Х.: Бизнес Информ, 2000. – 72 с.
16. Ричард Р. Эволюционная теория экономических изменений / Р. Ричард, Нельсон и Сидней Дж. Унтер. – М.: Финстатинформ, 2000. – 474 с.

911.3 +338.24

*Солдатова С.А., ст. преподаватель,
Таверический национальный университет имени В.И. Вернадского*

НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ СОЗДАНИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ ЭКОНОМИКО-ЭКОЛОГИЧЕСКИХ КЛАСТЕРОВ В АВТОНОМНОЙ РЕСПУБЛИКЕ КРЫМ

Вопросы создания региональных кластеров связаны с методологической неопределенностью в отношении приоритизации процесса кластеризации. Методологическим и методическим «пробелом» являются подходы к определению наиболее перспективных типов формируемых кластеров, и, соответственно, всего комплекса методов кластеризации, в частности, определение потенциальных центров (ядер) региональной кластеризации, в т.ч. экономико-экологической, разработка и внедрение экономических механизмов их инициирования, стимулирования, роста и динамического развития.

Актуальность темы формирования и развития кластерной экономики остается современным вызовом для Украины и для Автономной Республики Крым. Это можно связать с широкой популярностью кластерного механизма организации экономики, наличием успешных примеров в международном аспекте и относительно высокой эффективностью кластеризации, связанной с довольно низкими организационными затратами при достаточно высокой отдаче. Актуальность вопросов кластеризации регионального природопользования как перспективного направления повышения конкурентоспособности и инвестиционной привлекательности Автономной республики Крым (АРК) связывается нами с необходимостью логичного научного обоснования методологических основ и вопросов применения экономико-экологической кластеризации.

Анализ последних исследований и публикаций. Термин кластерный анализ (впервые ввел Трион, 1939) в действительности включает в себя набор различных алгоритмов классификации. Общий вопрос, задаваемый исследователями во многих областях, состоит в том, как организовать наблюдаемые данные в наглядные структуры, т.е. развернуть таксономию. Например, биологи ставят цель разбить животных на различные виды, чтобы содержательно описать различия между ними.

Техника кластеризации применяется в самых разнообразных областях. Хартиган (Hartigan, 1975) дал прекрасный обзор многих опубликованных исследований, содержащих результаты, полученные методами кластерного анализа [1]. Другими классиками кластерного анализа являются Б. Дюран и П. Одел, опубликовавшие в 1974 году работу «Кластерный анализ» [2]. В развитие идей региональной кластеризации внесли вклад такие авторы как П.Фишер, А.Корнетт, Я. Хансен, Я. Эдвард, Дж.Даннинг, Дж.Лиотард, Третьяк В.П., Евсеенко А.В., Зверева В.С., Огрызко К.В., Унтура Г.А., Иванов В.В., Петров Б.И., Плетнев К.И., М.В.Алфимов, С.Г.Конников, С.А. Цыганов и другие [4].

Среди отечественных авторов, изучавших кластеризацию как экономическую категорию, необходимо отметить вклад украинских ученых Соколенко Е.И., Микулы Н.А. и других [3].

Среди нерешенных проблем в кластерном анализе остается выделение экономико-экологической составляющей региональной кластеризации.

Целью статьи является разработка алгоритма экономико-экологической кластеризации. Данный алгоритм может быть использован как для проектирования экономико-экологических (ЭЭ) кластеров, так и последующей их актуализации. Центром предложенной методологии и методических элементов является задача формирования ядра ЭЭ кластера за счет существующих субъектов ЭЭ отношений или формирования новых субъектов ЭЭ кластеризации.